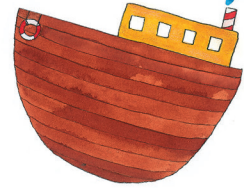

Süleyman Bulut

101 Deyim 101 Öykü

Resimleyen: Burcu Yılmaz

28. basım

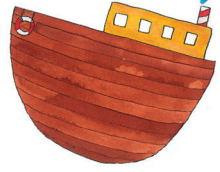
Süleyman Bulut

101

Deyim

101

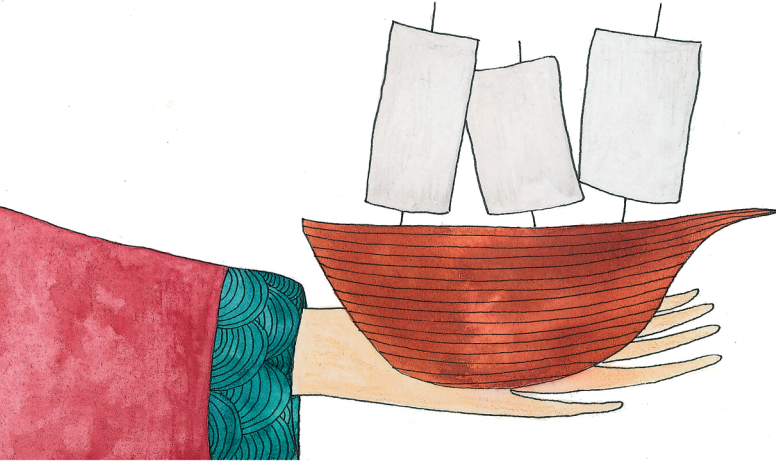

Öykü

Resimleyen: **Burcu Yılmaz**

Bu kitabın ilk baskısı Tudem Yayınları tarafından Nisan 2011'de yapılmıştır.

Yayın Koordinatörü: İpek Şoran

Düzeltili: Esmâ Atavi

Son Okuma: Egem Atik

Kapak ve İç Tasarım: Gözde Bitir Tufan

Tasarım Uygulama: Güldal Yurtođlu

1. Basım: 2015

28. Basım: 20.000 adet, Şubat 2024

ISBN 978-975-07-2471-8

© Can Sanat Yayınları A.Ş., 2015

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Can Sanat Yayınları Yapım ve Dağıtım Tic. ve San. A.Ş.

Yayıncı Sertifika No: 43514

Maslak Mh. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza No: 9/25 Sarıyer, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 89 • Faks: 252 72 33

cancocuk.com • cancocuk@cancocuk.com

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San. ve Dış Tic. Ltd. Şti.

Sertifika No: 45099; Adres: Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftelhavuzlar Sk.

No:16 Acar San. Sit. Zeytinburnu, İstanbul

Bu kitabın sahibi:

.....

Süleyman Bulut

1954 yılında, Beyşehir Gölü kıyısında (Konya), Tolca Köyü'nde doğdum. Ben küçükken büyükler hep aynı soruyu sorardı: 'Büyüyünce ne olmak istiyorsun?' İlkokulda, 'Öğretmen olmak istiyorum,' derdim...

Ortaokuldayken, pilot! Lisede, tiyatro oyuncusu! İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde okurken anladım ki ben aslında harfleri seviyorum, başka şeyi değil! İstanbul Radyosu'na, özellikle çocuk programlarına radyo oyunları yazmaya başladım. İlk kitabım *Kar Tanesi*'ni de o yıllarda yazdım. Heyecan içinde Arkadaş Kitaplar'ı yöneten Erdal Öz'e gittim. Kendimi tanıtip dosyayı uzattım. Erdal Abi, 'On beş gün sonra gel,' dedi. Benim için on beş yıl kadar uzun süren on beş günün sonunda Erdal Abi'ye gittiğimde, 'Resimlemeye bile verdim,' demesin mi? Uçararak döndüm eve, yeni kitaplarımı yazmaya başladım...

Yazarın yayınevimizden çıkan diğer kitapları: 101 ATASÖZÜ 101 ÖYKÜ, 101 KISA HALK HİKÂYESİ, 101 NİNNİ, 101 TEKERLEME, 101 YANILTMACA, ARKADAŞIM NASREDDİN HOCA, ASLAN KRAL KORK, ATATÜRK HANGİ TAKIMI TUTUYORDU?, BİL BENİ BİLEYİM SENİ, BİLENLER BİLMEYENLERE ANLATSIN, BİNBİR GECE MASALLARI / GEMİCİ SİNBAD, BÜYÜK ATATÜRK'TEN KÜÇÜK ÖYKÜLER 1, BÜYÜK ATATÜRK'TEN KÜÇÜK ÖYKÜLER 2, BÜYÜK ATATÜRK'TEN KÜÇÜK ÖYKÜLER 3, KAR TANESİ, KARDEŞLİK ÇEMBERİ / ÇOCUKLARIN HAKLARI VAR 1, ANNE BEN YAPABİLİRİM / ÇOCUKLARIN HAKLARI VAR 2, SİHİRLİ ÇAYDANLIK / ÇOCUKLARIN HAKLARI VAR 3, HEY KÜÇÜK! / ÇOCUKLARIN HAKLARI VAR 4, İNSAN OKUR / ÇOCUKLARIN HAKLARI VAR 5, KIZ İŞİ OĞLAN İŞİ, KOCAMAN KÜÇÜK DENİZ, MAVİŞ, MOR BENEKLİ, OKLU KİRPİ İLE KONAKLI KAPLUMBAĞA, ORMANDAKİ DEV, PALAVRACILAR KRALI, PENCEREDEKİ KUŞ, PULLARLA ATATÜRK: HAYATI VE MÜCADELESİ (1881-1938), SARITAY, SU KARDEŞLER, ŞİPŞAK BİLMECELER 1, ŞİPŞAK BİLMECELER 2, ŞİPŞAK BİLMECELER 3, TOPARLACIK NOKTA VE ARKADAŞLARI, UÇANKUŞ'TAN AL HABERİ, YEŞİL YÜREK, YILDIZLI ALFABE

101 Deyim 101 Öykü

İçindekiler

- Önsöz 9
- Abayı Yakmak. 11
- Adam Olmak. 13
- Ağaca Çıksa Pabucu Yerde Kalmamak. 15
- Ağzı Ateş Püskürmek. 17
- Ağzıyla Kuş Tutsa... 19
- Ahfeş'in Keçisi Gibi Baş Sallamak. 21
- Aklı Kesmek. 24
- Alicengiz Oyunu Oynamak. 26
- Ali Kıran Baş Kesen. 29
- Altından Çapanoğlu Çıkmak. 31
- Anladık Yel Değirmeni (ama)
Suyu Nereden Geliyor? 33
- Ateş Pahası. 34
- Atı Alan Üsküdar'ı Geçti. 36
- Atma Recep Din Kardeşiyiz. 39
- Aslan Payı. 41
- Avucunu Yalamak. 43
- Ayakları Suya Ermek. 46

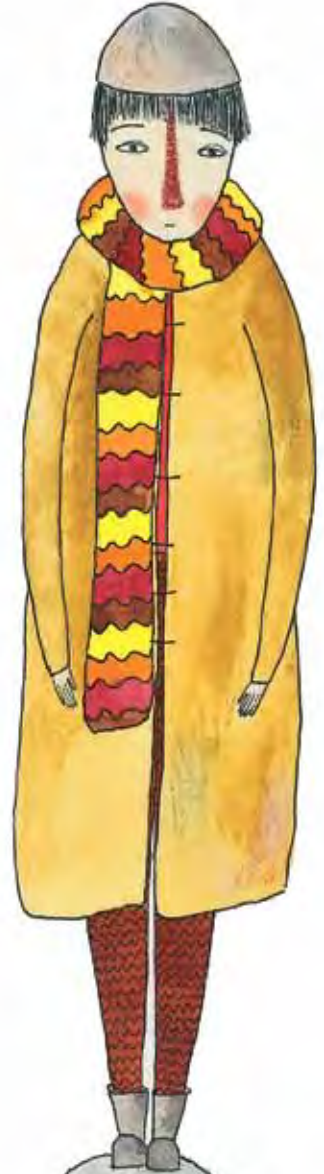

Ayıkla Pirincin Taşını.	48
Bal Gibi (Olur).	50
Balık Kavağa Çıkınca.	52
Bana da mı Lo Lo?	54
Başına Devlet Kuşu Konmak.	56
Bindiği Dalı Kesmek.	58
Boyunun Ölçüsünü Almak.	60
Buyrun Cenaze Namazına.	62
Bülbül Kesilmek.	64
Can Kalmamak.	66
Çam Devirmek.	67
Çıkar Baklayı Ağzından.	69
Çizmeden Yukarı Çıkmak.	72
Çürük Tahtaya Basmak.	74
Dağdan Gelip Bağdakini Kovmak.	75
Damokles'in Kılıcı.	77
Dananın Kuyruğu Kopmak.	79
Derdini Marko Paşa'ya Anlat!	82
Dereyi Görmeden Paçaları Sıvamak.	84
Dimyat'a Pirince Giderken	
Evdeki Bulgurdan Olmak.	86
Dokuz Doğurmak.	88
Dostlar Alışverişte Görsün.	90
Ekmeğini Taştan Çıkarmak.	91
Eski Çamlar Bardak Oldu.	92
Eski Hamam, Eski Tas.	94
Fincancı Katırlarını Ürkütmek.	96
Geçti Bor'un Pazarı,	
Sür Eşeğini Niğde'ye.	98
Gemileri Yakmak.	100
Gemisini Yürütmek.	102
Gırgır Geçmek.	104
Gölge Etmek.	105

Halep Oradaysa, Arşın Burada.	106
Hoşafın Yağı Kesildi (Birinde).	107
İfadesini Almak.	109
İnsan Kuş Misali...	111
İpe Un Sermek.	113
İpiyle Kuyuya İnılmaz.	114
Kabak (Birin) Başına Patlamak.	115
Kahve Dövücünün Hınk Deyicisi.	117
Karaman'ın Koyunu, Sonra Çıkar Oyunu.	119
Kaş Yapayım Derken, Göz Çıkarmak.	121
Kazın Ayağı Öyle Değil!	122
Keçeyi Sudan Çıkarmak.	124
Keçileri Kaçırarak.	125
Kendin Gideceğine Ünün Gitsin.	128
Kırk Dereden Su Getirmek.	130
Kırk Yıllık Kâni, Olur mu Yani?	132
Kısa Kes, Aydın Abası (Havası) Olsun.	134
Kozunu Paylaşmak.	136
Kulp Takmak.	138
Kuşa Benzemek (Dönmek).	139
Kuyruk Acısı.	140
Küpünü Doldurmak.	143
Leb Demeden, Leblebiyi Anlamak.	145
Mumla Aramak.	146
Mürekkep Yalamak.	148
Okkanın Altına Girmek.	151
Öküz Altında Buzağı Aramak.	153
Öküz Öldü Ortaklık Bozuldu.	155
Ölme Eşeğim Ölme.	157
Ört ki Ölem...	158
Pabucu Dama Atılmak.	159
Püf Noktası.	161

Sabrı Taşmak.	163
Saçı Önüne Düşmek.	166
Saman Altından Su Yürütmek.	167
Sarı Çizmeli Mehmet Ağa.	169
Sarpa Sarmak.	171
Sermayeyi Kediye Yükleme.	172
Sırtı Yere Gelmeme.	175
Suratı Sirke Satmak.	177
Suya Götürüp, Susuz Getirmek.	179
Suyunun Suyu.	181
Tabanları Kaldırmak.	183
Tadını Kaçırma.	184
Tası Tarağı Toplama.	186
Tuzluya Mal Olma.	188
Vur Abalıya!	191
Vur, Fakat Dinle!	192
Ya Dayak Yememiş Ya Sayı Bilmiyor.	194
Ye Kürküm Ye!	195
Yel Üfürdü, Su Götürdü.	196
Yolunacak Kaz.	197
Yorgan Gitti, Kavga Bitti.	200
Yararlanılan Kaynaklar	201

Önsöz

Deyimler, bir iki sözcükle; hoş, ince bir benzetmeyle ve belli kalıplar içinde ortaya konan söz birimleridir. Halkın söz yaratma gücünü, ifade zenginliğini yansıtan bir söz ustalığı, söz inceliğidir.

Deyimlerin arasında yüzyıllar süren bir yaşanmışlık ve gözlemler toplamı vardır.

Ve mutlaka bir olay üzerine, biri tarafından söylenmiştir. Zamanla söyleyen kişinin kim olduğu unutulup gitmiştir ama söylenen sözün kendi, üzerinde eklemeler, çıkartmalar yapılarak, değişe dönüşe bugüne kadar gelmiştir.

Bugün deyimleri kullanırken onlarda sözcük ya da ifade değişikliği yapmak doğru değildir. Nasılsa öyle kullanılmalıdır.

Bu çalışmamızda, pek çok deyimimizin nereden ve hangi olaydan kaynaklandığını, nasıl ortaya çıktığını, ne anlama geldiğini anlatan öyküler bulacaksınız.

Birbirinden anlamlı, birbirinden eğlenceli ve birbirinden ilginç 101 deyimün öyküsü!

Abayı Yakmak.

- *Âşık olmak.*
- *Birisine gönül vermek.*

Dışarısı kış kıyamet... Hava buz gibi soğuk, yağmur delicesine yağıyor, fırtına yıkıyor ortalığı.

Tekkenin en geniş odasında, genç dervişler sırtlarını alev alev yanan ocağa vermiş, ders dinliyordu. Ocağa sürekli odun atılıyor, alev canlı tutuluyordu ama geniş odanın ısınmasına yetmiyor bu.

Genç dervişler, dikkatlerini hocalarına vermeye çalışırken bir yandan da üstlerindeki kalın yün kumaştan yapılmış abalarına sarılarak soğuktan korunmaya çalışıyorlardı.

Dışarıdaki rüzgâr azıttıkça azıtıyordu.

Soğuğun içine işlediği genç dervişlerden biri, daha fazla dayanamayınca oturduğu yerde geriye giderek, sırtını alev alev yanan ocağa biraz daha yaklaştırdı. Sonra, biraz daha...

O sırada, ocaktan sıçrayan bir kıvılcım, küçük bir ateş parçası, sırtını ocağa iyice yaklaştıran dervişin üstündeki abaya geldi. Kıvılcımın değdiği noktadan, önce ince bir duman yükseldi. Duman aleve döndü sonra.

Genç derviş, sırtının giderek ısındığını hissediyordu ama bunu ocağa yaklaşmış olma-

sına bağladığı için içi rahattı. Bütün dikkati hocasındaydı.

İlk uyanan yanındaki arkadaşı oldu. Burnuna yanık yün kokusu gelince çevresine bakındı. O zaman gördü, arkadaşının abasından yükselen alevi.

Kendini geriye atıp bağırarak uyardı arkadaşını:

“Abayı yaktın, abayı yaktın!”

Abası tutuşan genç derviş, dışarı koştu hemen. Abasını çıkarıp yağmurun altına attı. Aba, daha fazla yanmaktan kurtuldu mu, kurtulmadı mı bilinmez ama, “Abayı yaktın!” sözü bugüne kadar geldi.

Adam Olmak.

- *Büyüme, yetişme, topluma yararlı duruma gelme.*
- *İyi duruma gelme.*
- *Adam gibi davranır olmak.*

Gençlik çağında çok dik başlıydı. Ona ne denirse tersini yapmayı alışkanlık haline getirmişti. Onun bu tavırlarına annesi çok üzülüyor, babası da çok kızılıyordu.

Babası, yine çok kızdığı bir gün:

“Oğlum, sen adam olamazsın!” diye bağırdı.

Bu söz, çok ağına gitti delikanlının. Evi terk edip İstanbul’a gitti. Okuyacak, meslek sahibi olacak, babasına “adam olduğunu” gösterecekti.

O kararlılıkla başladığı okulları başarıyla tamamlayıp vali olarak bir ile atandı.

Makamına oturur oturmaz ilk işi, yardımcılarında birini çağırarak oldu. Köyünün adını vererek:

“Orada bir Salim Çavuş var. Onu alıp bana getirin,” dedi.

Vali yardımcısı, atladı arabaya, kendine söylenen köye gitti. Salim Çavuş’u bulup:

“Vali Bey seni huzuruna emrediyor, buyurun gidelim,” dedi.

Epey yaşlanmıştı Salim Çavuş. Bir süre düşündükten sonra:

“Benim valiyle ne işim olacak? Bir suçumuz, bir yanlışımız mı oldu acaba?” diye sordu.

“Bilmiyorum,” dedi vali yardımcısı, “ben sadece seni götürmekle görevliyim.”

Salim Çavuş, giysilerini değiştirdi, birlikte yola çıktılar. Uzun bir yolculuktan sonra valinin bulunduğu şehre geldiler. Büyük bir binanın önünde arabadan inip büyük bir kapının durdular. Yardımcı kapıyı tıkladıp içeri girdi. Sonra geri çıkıp Salim Çavuş’u buyur etti içeri.

Kalkıp Salim Çavuş’u karşılayan vali:

“İyi bak bakalım, beni tanıyabilecek misin?” diye sordu.

Epey yaşlandığı için gözleri pek iyi görmüyordu Salim Çavuş’un. Tepeden tırnağa süzdü valiyi. Bir yanlışlık yapmaktan çekinerek:

“Bu şehrin valisisiniz,” diye cevap verdi.

Oturduğu makama çağırarak babasına adam olduğunu göstermek isteyen vali, kahkahalarla güldü bu cevaba. Birden kalkıp: Salim Çavuş’un elini öptü:

“Ben senin oğlunum,” dedi. Arkasından da böbürlenerek ekledi:

“Hatırladın mı baba? Adam olamazsın demiştin bana. Bak, işte gördüğün gibi adam oldum, hatta vali bile oldum!”

Adamcağız o zaman tanıdı yıllardır görmediği oğlunu. Sarıldı ona. Gözlerinden iki damla yaş süzüldü. Vali, kahve söyledi. Salim Çavuş kahvesini içerken vali, evden ayrıldıktan sonra neler yaptığını, nasıl okuduğunu nasıl vali olduğunu biraz da övüne övüne anlattı.

Salim Çavuş, oğlunun anlattıklarını sessizce dinledikten sonra:

“Evlat! Beni ta uzaklardan vali olduğunu söylemek için mi çağırdın?” diye sordu.

Böyle bir soruyu beklemeyen vali şaşırınca konuşmasına devam eden Salim Çavuş:

“Ben sana, ‘Vali olamazsın!’ dememiştim ki, ‘Adam olamazsın!’ demiştim. Adam olsaydın beni ayağına çağırmak yerine, kalkıp sen gelirdin elimi öpmeye. Böyle yapmakla, benim sözümü haklı çıkardın oğlum.”

Ağaca Çıksa Pabucu Yerde Kalmamak.

- Her işinin yolunda gitmesi.
- Davranışları için bir engel olmaması.

Olay, Nasreddin Hoca'nın başından geçer.

Hoca, daha küçük o zamanlar... Arkadaşları ona bir şaka yapmak isterler.

Küçük Nasreddin'i ağaca çıkarıp çıkarken yerde bıraktığı pabuçlarını saklayacaklardır.

Ağacın altında buluştuklarında, arkadaşlarından biri Küçük Nasreddin'e:

“Sen bu ağaca çıkabilir misin?” diye sorar.

Başını kaldırıp ağacı bakan Küçük Nasreddin:

“Elbet çıkarım,” der. “Bu ağaca çıkmaktan kolay ne var?”

Ötekiler de kışkırtmaya katılır hemen:

“Yaaa! Çık da görelim öyleyse!”

“Çıkamazsın! Çıkamazsın!”

“Çık da görelim!”

Bu kadar ısrar edilmesinden işin içinde bir iş olduğunu anlar Küçük Nasreddin; ama sözünden geri dönemez artık.

“Tamam,” der, “çıkıyorum.”

Ağaca tırmanmak için pabuçlarını çıkarınca öteki çocuklar göz kırparlar birbirlerine. Ama sonrasında beklenmedik bir şey yapar

Küçük Nasreddin, pabuçlarını alıp koynuna sokar.

Öteki çocuklar şaşkınlık içinde:

“Pabuçlarını niye koynuna saklıyorsun Nasreddin?” diye bağırdılar. “Ağaçta ne işine yarayacak ki onlar?”

Pabuçları koynunda tırmanmaya başlayan Küçük Nasreddin:

“Bakarsınız ağaçtan öteye bir yol bulurum,” der, “onun için pabuçlarım yanımda bulunsun!”

Ağız Ateş Püskürmek.

- Çok öfkelenmek.
- Ağızına geleni söyleyecek duruma gelmek.

Zamanında birbirlerinden çok iyi alışveriş yapan iki tüccar, bir gün gelir, alacak verecek anlaşmazlığına düşerler.

Alacağı olduğunu iddia eden tüccar, “Öde borcunu!” diye tutturur.

Öteki de, “Borcum yok ki ödeyeyim!” diye cevap verir.

Sonunda davayı kadıya götürürler.

Alacaklı tüccar, kadı efendinin karşısına iki omzuna birer değerli seccade atarak çıkar. Seccadelerin göz alıcılığı, ne kadar değerli olduklarını çok açık göstermektedir.

Alacaklı olduğunu iddia eden tüccar, şikâyetini uzun uzun aktardıktan sonra kadıya:

“Kadı efendi, ben halimi anlattım,” der.

Sonra da omuzlarını indirip kaldırarak:

“Halımı görün de ona göre karar verin artık,” diye tamamlar sözlerini.

Gözlerini seccadelerden ayırmadan onu dinleyen kadı, çoktan kararını vermiştir ama usulen sormak için öteki tüccara döner.

Öteki tüccar da hazırlıklı gelmiştir mahkemeye. Çünkü arkadaşının bu davayı kazana-

bilmek için neler yapabileceğini çok iyi tahmin etmektedir. Hemen ağzına iki altın atıp, dişlerinin arasında tutarak, kadiya çevirir yüzünü.

Altınların ışıltısıyla gözleri parlayan kadı, bir süre ne yapacağını, ne düşüneceğini bilemez. Omuzlarındaki seccadeleri indirip kaldırarak sabırsızlandığını gösteren tüccara dönerek:

“Tamam, halına bakıp haline acıyorum... Halin yaman ama,” der; ağzı altınlı tüccarı işaret ederek:

“Bu adamın da *ağzı ateş püskürüyor!*”

101 Deyim 101 Öykü

101 DEYİM
ÖYKÜSÜNÜ BULDU!
Deyimler nasıl ortaya
çıkmişti, merak ettiniz mi hiç?
Biliyoruz ki her deyim, mutlaka
bir olay sırasında, olayın
kahramanlarından biri tarafından
kullanıldı. Bugünkü değişmez,
değiştirilemez hallerini ise yıllar
içinde, kullanıla kullanıla aldı.

Yazarımız Süleyman Bulut,
deyimlerin ortaya çıkmasını
sağlayan olayları araştırdı, derledi,
topladı ve çocuklar için yeniden
kaleme aldı. 101 deyimden birbirinden
eğlenceli ve birbirinden ilginç
101 öyküsü, bu kitapta!

